

KATOWNIA (9) *sb f*

Pierwsze a jasne, końcowe pochylone; o prawdopodobnie jasne (tak w -ownia).

sg N katowniã (2). ◇ G katowni(e)j (1). ◇ I katownią (1). ◇ L katowni (2), katowni(e)j (2); -i LatHar; -i : -(e)j SkarŻyw (1 : 2). ◇ pl I katowniami (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. Miejsce zadawania tortur, męczarni; też narzędzie tortur; carnificina Calep, Cn; charonium, gemoniae, spoliarium, supplicii locus Cn (6) : Tedy go kazał Seuerus zawieścić: y gdy wiśiał ná kátowni záołwał nań: Pietrze co czyniż? *SkarŻyw* 41; dzieciom go też y zącżętom [!] záowiśiwży/ ícrypturalikami kłóc y rzezác kazáli: y nieiákimi kátowniámi goleni iego y kości ízczepáli/ y nićiámi cienkiemi wízy mu odítrzigáli. *SkarŻyw* 273; Tedy go porwano y ciągniono ná kátowniey/ y mięśo iego tárgano ász do kości *SkarŻyw* 441, 553; *Calep* 166b.

W charakterystycznych połączeniach: ciemna katownia, smrodliwa; (roz)ciągnąć na katowni(ej) (2), wisieć.

Wyrażenie: peryfr. »piekielna katownia« = piekło (1): Wieczność mieśzkánia w ciemney/ ímrodliwey/ y mąk pełney piekielney kátowni. *LatHar* 671.

2. Tortura, męczarnia, męka (3) : y oddano ie Monniużowi Ruřowi ítároście/ ktory ie kátownią ciężką y ogniem przymuśzał/ áby Bogom ofiárę czynili. *SkarŻyw* 437.

Przen (2) :

a) Czyn godny ciężkiej kary (1) : Ale iefli kto zasługámi być rozumie mężoboyśtuo niesłufnie wczynione/ á iżby go dla tego lżey kárác miano / że iefł śláhcíc y zacnego rodu/ íi názbyt źle wżywáią bárzo dobrego ártykułu/ ciągnąc go od cnoty do niecnót/ á od zacnych ípraw do íwey kátowniey [*ad suam carnificinam transferendo*]. *ModrzBaz* 71v.

b) Udręka moralna (1) :

Szereg: »trapienie i katownia« (1): Toć iefł duźne trapienie y wnętrzna kátownia: Y w piekle wielomękim ínadź iey niemáśz rownia. *KlonWor* 37.

Synonimy: 1. męczennica; 2. kaźń.

Cf [KATUSZA]